

13. Статистичний щорічник Вінничини за 2009 рік / за ред. С. Н. Ігнатова ; Голов. упр. статистики у Вінниц. обл. – Вінниця, 2010. – 528 с.
14. Структура, динаміка та розподіл земельного фонду Вінницької області (станом на 01.01.2010 року) : форма 6-зем. Державної звітності / Голов. упр. зем. ресурсів у Вінниц. обл. – Вінниця, 2010. – 40 с.
15. Третяк А. М. Методологія і методика наукових досліджень у землевпорядкуванні : навч. посіб. / А. М. Третяк, В. М. Другак. – К. : Аграр. наука, 2005. – 300 с.
16. Тришин А. Ф. Статистика : учеб. пособие / Тришин А. Ф. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 240 с.
17. Управління земельними ресурсами : підручник / [В. В. Горлачук, В. Г. В'юн, І. М. Песчанська, А. Я. Сохнич та ін.] ; за ред. В. В. Горлачук. – Львів : Магнолія, 2007. – 443 с.
18. Шаблій О. І. Основи загальної суспільної географії / О. І. Шаблій. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. – 443 с.

Адреса для листування:

58012, м. Чернівці, вул. Коцюбинського, 2,
географічний факультет ЧНУ, кафедра
геодезії, картографії та управління територіями,
e-mail: dkv_1984@ukr.net.

Статтю подано до редколегії
18.11.2011 р.

УДК 911.2:332.33(477.61)

Д. С. Сопов – аспірант Луганського національного
університету імені Тараса Шевченка

До проблем землекористування в сільському господарстві Луганської області

*Роботу виконано на кафедрі географії
ЛНУ ім. Т. Шевченка*

Аналіз структури землекористування у сільському господарстві Луганської області та її змін за останні 60 років свідчить про потребу диференційованого підходу до її реформування. Наголошується на необхідності врахування природних умов окремих регіонів та різного ступеня і різних видів антропогенного навантаження.

Ключові слова: землекористування, сільськогосподарські угіддя, структура сільськогосподарських угідь, земельний фонд, Луганська область.

Сопов Д. С. К проблеме землепользования в сельском хозяйстве Луганской области. Анализ структуры землепользования в сельском хозяйстве Луганской области и ее изменений за последние 60 лет свидетельствует о необходимости дифференцированного подхода к ее реформированию. Подчеркивается необходимость учёта природных условий отдельных регионов, разной степени и разных видов антропогенной нагрузки.

Ключевые слова: землепользование, сельскохозяйственные угодья, структура сельскохозяйственных угодий, земельный фонд, Луганская область.

Sopov D. S. To the Problem of Land-Tenure in Agriculture of the Luhansk Region. The analysis of the structure in the agriculture of the Luhansk region and its changes during last 60 years demonstrate the necessity of the differential approach to its reforming. It is stressed on the necessity of registration of the natural conditions of individual regions and non-equal level and different kinds of anthropogenic loading.

Key words: land using, agricultural lands, structure of agricultural lands, land found, Luhansk region.

Постановка наукової проблеми та її значення. Землекористування, за М. Ф. Реймерсом [4], – це порядок, умови та форми експлуатації земель. Тобто це використання земель для потреб сільського господарства, транспорту, будівництва, рекреаційного, лісового, культурно-оздоровчого, військового господарства тощо з конкретно визначеними цілями. У сільському господарстві

землекористування означає використання певних земельних площ під різні сільськогосподарські угіддя, тобто передбачає формування структури земельних ресурсів.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Окрім фондових відомчих матеріалів, у яких лише констатуються зміни у структурі земельних ресурсів та їх стан, у науковій літературі ми знайшли небагато аналітичних напрацювань учених-землевпорядників та агрономів. Зокрема в роботах О. О. Кисельової [1], Г. Г. Комінової [2; 3], П. О. Мілехіна, О. М. Джос, розглядаються окремі аспекти особливостей землекористування в Луганській області.

Мета нашого дослідження – проаналізувати структуру землекористування у сільському господарстві різних районів Луганської області.

Завдання роботи – відстежити зміни у структурі землекористування та виявити їх тенденції за останні роки.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У Луганській області сформувалася структура сільськогосподарських угідь, у якій вирізняються середовищестабілізуючі та середовищестабілізуючі угіддя. До перших належать перелоги, багаторічні насадження, ліси. Дестабілізуючими є, насамперед, рілля та пасовища, а також сіножаті.

Структура сільськогосподарських угідь в області зазнала певних змін і потребує ретельного аналізу, оскільки за минуле століття деградація земель через активізацію ерозійних процесів та різнобічне порушення поверхні гірничими роботами набула катастрофічного масштабу. У сучасних умовах приватизації, розмежування земель та можливого запровадження купівлі-продажу землі проблема землекористування стає все більш актуальною, але вирішується вона регресивно, а саме через залучення у виробництво ерозійнонебезпечних та порушених земель.

Луганська область у природному відношенні досить чітко поділяється на два регіони: північний (аграрний) і південний (промисловий), у межах яких знаходимо приклади особливих способів формування структури земельного фонду.

На півночі Луганської області (Старобільське плато), що характеризується сприятливими природними умовами, здавна розвивалося сільське господарство і структура угідь формувалася залежно від рис спеціалізації сільського господарства та можливостей експорту сільськогосподарської продукції.

У південній частині області, де спостерігається дефіцит земельних ресурсів через несприятливі природні умови (сильно розчленований рельєф, несприятливий клімат, поширення незручних земель тощо), а також через особливості господарської діяльності людини (розвиток гірничодобувної та металургійної промисловості), структура земельних угідь має специфічний характер, спрямований на задоволення продовольчих потреб місцевого населення.

Сільськогосподарські угіддя та рілля переважають у північних районах Луганщини. Серед них виділяються такі, як Троїцький, Біловодський, Марківський та Старобільський райони, де поширені чорноземні ґрунти та, за даними Головного управління Держкомзему у Луганській області, відзначається низька екологічна безпека (рис. 1, 2). Але навіть не зважаючи на порівняно сприятливі природні умови для землеробства, тут через інтенсивне використання земель, зокрема, поширення ріллі на схилах з ерозійнонебезпечним потенціалом, процеси набули прискореного характеру, що призвело до значного зниження родючості ґрунтів, тобто до деградації земельних сільськогосподарських ресурсів.

У структурі земельного фонду в аграрних районах на сільськогосподарські угіддя у середньому припадає 78,15 %, на рілля – 55,4 %, а в південних, промислово розвинутих – 64,5 % і 43,7 % відповідно [5]. Тобто можна вважати, що сільськогосподарський тиск на землі високий по всій області, а в південній частині – катастрофічний, оскільки тут площа непридатних земель більша, ніж у північних, через природні умови (поширеність відслонених схилів і хрящуватість ґрунтів на північному макросхилі Донецького кряжа) та фізичне відчуження землі під відвалами, териконами, забудовами й транспортними магістралями.

Співвідношення між складниками структури сільськогосподарських угідь змінюється і у просторі, і в часі, що часто призводить до негативних екологічних наслідків. Порівняння структури угідь за 60 років свідчить, що площа сільгоспугідь на Луганщині скоротилася в 1,2 разу, а площа ріллі – у 1,15 разу (рис. 3). Площа дестабілізуючих угідь, наприклад, сіножатей, зменшилася у 1,2 разу, а пасовищ – у 1,3 разу. Разом із тим, така стабілізуюча складова частина, як перелоги, зменшилася майже у 8 разів. Площа пасовищ, які є чинниками деградації ґрунтового покриву, навпаки, збільшилася в 1,3 разу.

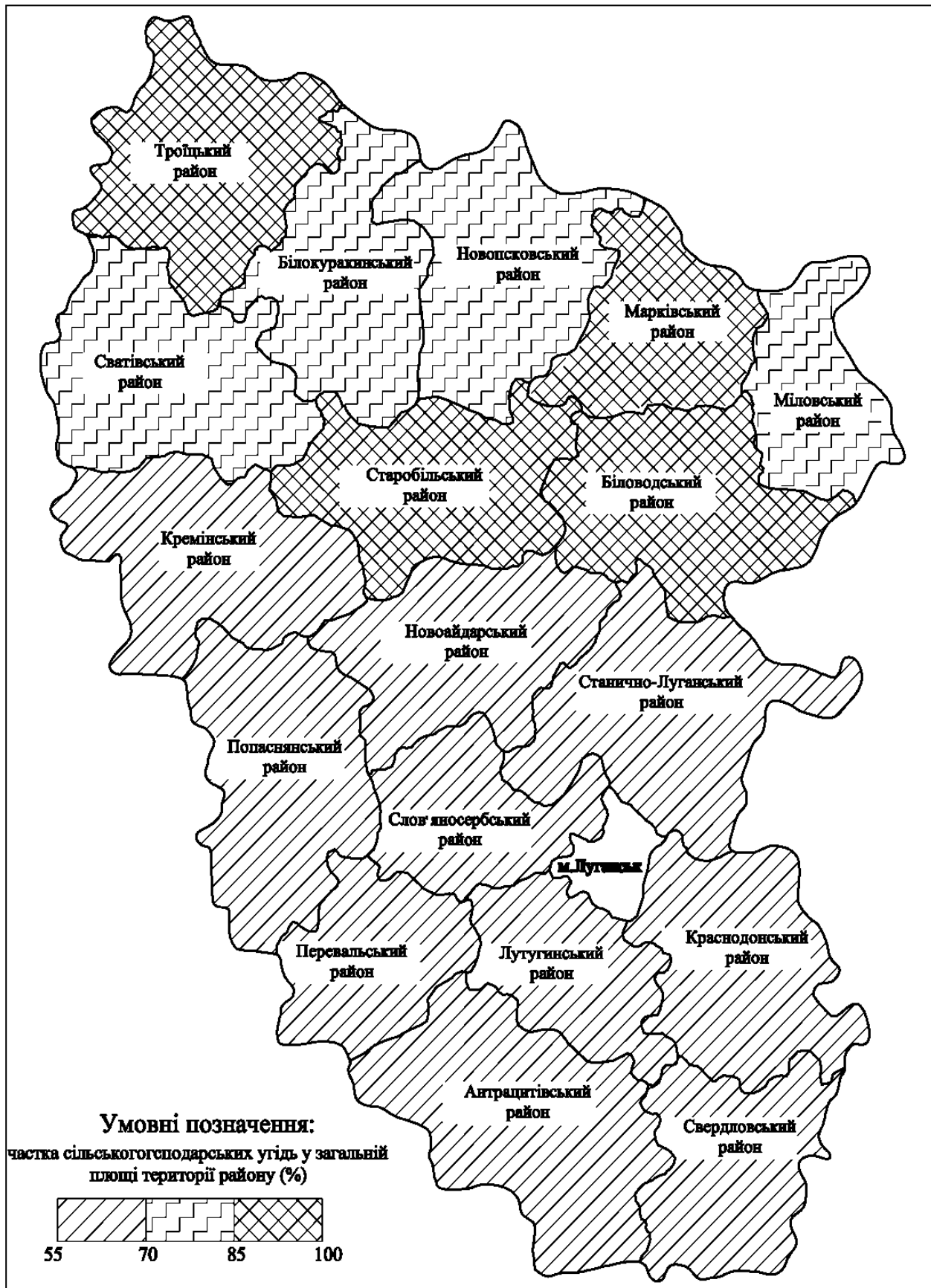

Рис. 1. Розподіл сільськогосподарських угідь по адміністративних районах Луганської області

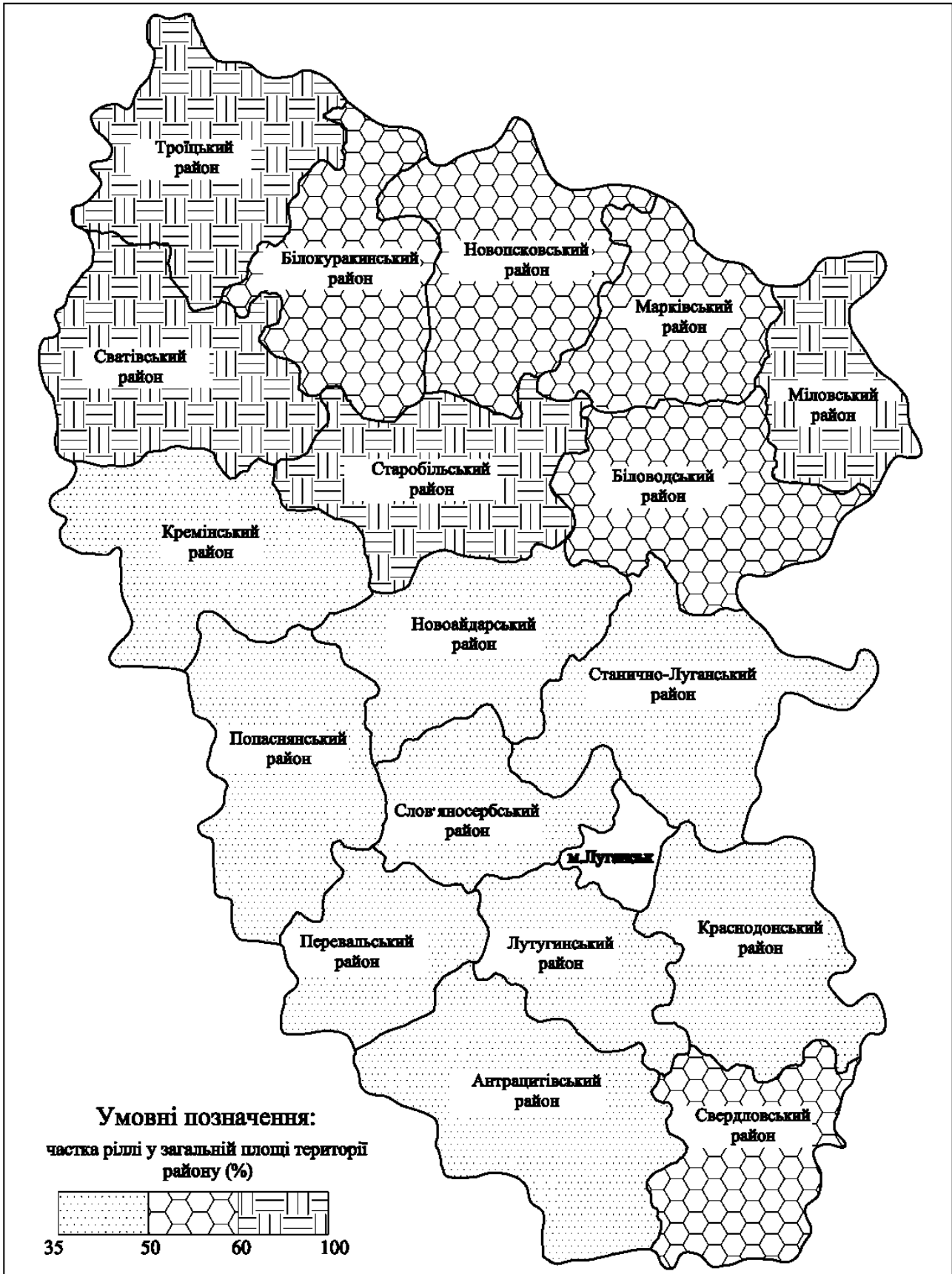

Рис. 2. Розподіл рілля по адміністративних районах Луганської області

Рис. 3. Динаміка змін структури сільськогосподарських угідь у період з 1947 до 2009 рр. (тис. га)

Структура землекористування у сільському господарстві та ефективне використання земель прямо залежить ще й від якості земель. У Луганській області поряд із чорноземами звичайними поширені засолені ґрунти, солонцюваті, перезволожені, заболочені та кам'янисті. Загалом, 13,1 % сільськогосподарських угідь та 0,8 % площі ріллі характеризуються низькою родючістю за вказаними ознаками. Дефляційнонебезпечними є 20,2 % площ сільгоспугідь та 26,7 % площі ріллі. Водною ерозією пошкоджено 63,3 % сільськогосподарських угідь, а самої ріллі – на 67,4 % [2].

Висновки й перспективи подальших досліджень. Структура сільськогосподарських угідь у різних районах Луганської області не може бути універсальною, вона повинна формуватися з урахуванням природних умов, стану земельних ресурсів та ступеня антропогенного навантаження на землі. Рациональний підхід до землекористування потребує негайної ревізії структури сільськогосподарських земель, планування та реалізації рекультиваційних та запобіжних заходів для ощадливого використання земель та відновлення природних властивостей ґрунтів. Процес реабілітації сільськогосподарського земельного фонду довготривалий, але й на загальнодержавному рівні, і на регіональному, а тим більше, на рівні окремих господарств – це єдино можливий вибір на шляху до сталого розвитку нашої країни. Перспективи подальших досліджень пов'язані з детальнішим аналізом особливостей землекористування на території окремих районів області та оцінкою ступеня впливу різних чинників на стан земельних ресурсів Луганщини.

Список використаної літератури

1. Кисельова О. О. Проблеми екологічної безпеки земельних ресурсів у Луганській області / О. О. Кисельова // Регіональні географічні дослідження України та суміжних територій : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 70-річчю утворення кафедри географії ЛНПУ ім. Т. Шевченка (Луганськ, 27–29 листоп. 2006 р.). – Луганськ : Альма-матер, 2006. – С. 33–35.
2. Комінова Г. Г. Щодо реформування земельних відносин в аграрному секторі економіки Луганщини / Г. Г. Комінова // Актуальні проблеми сучасного землеробства : доп. і виступи на міжнар. наук.-практ. конф. – Луганськ : Вид. ЛНАУ, 2003. – С. 339–344.
3. Милехин П. А. Ландшафтная организация территории землепользований – основа охраны земель в условиях реформирования земельных отношений / П. А. Милехин, А. Н. Джос, Г. Г. Коминова. – Луганск, 2002. – 40 с.
4. Реймерс Н. Ф. Природопользование : словарь-справочник / Реймерс Н. Ф. – М. : Мысль, 1990. – 640 с.
5. Фондові матеріали Головного управління Держкомзему у Луганській області.

Адреса для листування:
93600, Луганська обл., Станично-Луганський р-н,
с/т Станично-Луганське, вул. Горького, 20.

Статтю подано до редколегії
13.02.2012 р.